

QUÈ VA SUCCEIR A SREBRENICA?

Un cop iniciada la guerra, les forces sèrbies de Bòsnia van ocupar ràpidament Srebrenica però en el mes de maig de 1992 l'exèrcit del govern de Sarajevo va aconseguir recuperar-la. Abans d'un any, però, les forces sèrbies, ara ja sota el comandament del general Ratko Mladić, van encerclar 150 km² de territori bosnià allà on es trobava la ciutat de Srebrenica, que va acabar donant nom a l'enclavament. La ciutat va arribar als 60.000 habitants en rebre nombrosos refugiats de les localitats veïnes que fugien de l'avanç serbi. Les condicions de vida de la població civil es van deteriorar ràpidament.

El març de 1993 el general francès Philippe Morillon, comandant de les Forces de Protecció de les Nacions Unides (UNPROFOR) desplegades a Bòsnia, va visitar Srebrenica, ja assetjada, i va assegurar a la població que estaria protegida per l'ONU, a condició que es desmilitaritzés l'enclavament, és a dir, que els militars bosnis que hi eren lliuressin les armes a UNPROFOR, cosa que van fer. En canvi, les unitats sèrbies que encerclaven l'enclavament van continuar ben armades i abastides. Mentretant, l'ONU va declarar oficialment Srebrenica, juntament amb altres cinc punts de Bòsnia, "zona segura".

Al llarg del primer semestre de 1995, la situació es va agreujar encara més en impedir els serbis l'arribada de combois d'ajuda humanitària, fins el punt que, uns dies abans de l'entrada a Srebrenica de les tropes sèrbies, ja es van produir casos de mort per inanició.

Finalment, el dia 6 de juliol de 1995, seguint ordres directes de Karadžić, el general Ratko Mladić va iniciar les operacions militars per a l'ocupació definitiva de l'enclavament de Srebrenica. El comandant del destacament holandès de cascos blaus que "protegia" l'enclavament, Thomas Karremans, va demanar suport militar al comandament d'UNPROFOR, suport que no va arribar mai. I, en tot cas,

els militars holandesos no van dur a terme cap acció efectiva per impedir no ja l'ocupació de l'enclavament sinó els crims contra la població civil i el personal militar bosnià presoner, tot i que, durant els dies següents a l'ocupació van tenir evidències de que s'estaven cometent.

El dia 11 de juliol, Srebrenica va caure en poder de les tropes sèrbies. Mentretant, unes 20.000 persones van fugir cap al nord, a Potočari, on es trobava el quarter general dels cascos blaus holandesos, esperant trobar-hi refugi. A partir d'aquí els esdeveniments es van precipitar. En diverses operacions que es van dur a terme el mateix dia 11 i els següents, els homes de Mladić van anar enduint-se els varons (adults, joves i adolescents menors d'edat) per assassinar-los sistemàticament en diverses ubicacions. Mentrestant, les dones, unes 25.000, eren deportades amb autobusos cap a territori controlat pel govern bosnià. Tanmateix, va haver-hi autobusos que no van arribar mai a la seva destinació. Moltes dones van patir violacions i algunes també van ser assassinades.

El mateix dia 11 de juliol una nombrosa columna de persones, entre 10.000 i 15.000, militars i civils bosnians, sospitant quina seria la seva sort, van iniciar la fugida a través dels boscos cap a Tuzla, en mans del govern bosnià. La distància entre Srebrenica i Tuzla és de 55 km en línia recta, però alguns van trigar un mes en arribar-hi. La manca de queviures, les altíssimes temperatures d'aquell estiu bosnià i les contínues emboscades van delmar i dispersar la columna, de manera que només van arribar-hi uns centenars, uns milers, hi ha disparitat entre les fonts. L'estat en què es trobaven explica que els testimonis que van presenciar l'arribada els descrivissin com a fantasmes.

Això és el que va succeir a Srebrenica aquell fatídic juliol de 1995.

L'EXPOSICIÓ

Les imatges que us presentem han estat captades pel fotoperiodista Alfons Rodríguez, en el marc d'una iniciativa de la Fundació Pau i Solidaritat de Comissions Obreres i de la Fundació Solidaritat de la Universitat de Barcelona, auspiciada per l'Institut Català Internacional per la Pau, per participar enguany en la marxa commemorativa del quinzè aniversari dels fets. L'autor, com els altres membres de la delegació que hi van participar, va estar primer a Belgrad, on ONG de drets humans sèrbies, com ara "Dones de Negre", van organitzar actes per recordar també la matança, i va viatjar després a Tuzla per incorporar-se a la marxa que, cada any, fa el recorregut en sentit invers al que van fer els refugiats que van fugir de Srebrenica el 1995. A Srebrenica, Potočari i altres indrets de l'antic enclavament van ser acollits per l'organització "Dones de Srebrenica". Aquesta organització de dones ajuda totes les dones de la regió a recuperar les restes dels seus familiars que encara no han aparegut i lluita per preservar la memòria del que va succeir. Al mateix temps, pretén afavorir el retorn de totes les persones que vulguin fer-ho (abans de la guerra els bosnis musulmans constituïen el 75% de la població mentre que els serbis representaven el 25%, ara les proporcions s'han invertit).

L'exposició, a través de diferents espais, segueix el recorregut de la marxa: a Belgrad, el debat existent en el si de la societat sèrbia sobre tot el que va passar a la dècada dels 90 en el territori de l'antiga Iugoslàvia; en el camí de Tuzla a Srebrenica, els participants a la marxa, els que la veuen passar; a Srebrenica, els protagonistes, els que van viure els fets, els que hi van perdre éssers estimats, els enterraments, els indrets...

El 28 de juny de 2001, sis anys després de la matança, el govern serbi va lliurar Slobodan Milošević al Tribunal Penal Internacional per a l'antiga Iugoslàvia. L'11 de març de 2006 Milošević va morir a la seva cel·la mentre s'estava desenvolupant el judici.

El 21 de juliol de 2008, tretze anys després de la matança, la policia sèrbia va detenir a Belgrad Radovan Karadžić i el 30 de juliol va ser lliurat al mateix Tribunal. El judici va començar el 26 d'octubre de 2009 i encara no ha acabat.

L'11 de juliol de 2010, exactament quinze anys després de la matança, Ratko Mladić, el principal responsable material del genocidi de Srebrenica, segueix en recerca i captura per ordre del Tribunal Penal Internacional.

EXPOSICIÓ

SREBRENICA

MEMÒRIA D'UN GENOCIDI

FOTOGRAFIES D'ALFONS RODRÍGUEZ

Organitzen:

Amb el suport:

L'11 de juliol de 1995, unitats de l'Exèrcit de la República Srpska i paramilitars, sota el comandament del general Ratko Mladić, van assassinar més de vuit mil persones a l'enclavament bosnià que prenia el nom de la seva població principal: Srebrenica.

Aquest enclavament era una de les zones que l'ONU, en el decurs de la guerra de Bòsnia, havia declarat “zones segures” i hi havia un des-tacament d'uns 400 cascos blaus, que no van fer res per protegir la població civil, a la qual suposadament protegien.

Més enllà de l'atrocitat que s'hi va cometre, Srebrenica simbolitza els aspectes més foscos de les guerres que es van desenvolupar als Balcans entre 1991 i 1999 (Croàcia, Bòsnia, Kosovo), a partir de la desintegració de Iugoslàvia: els crims de guerra i crims contra la Humanitat comesos de manera sistemàtica, el desemparament de la població civil, l'emergència de formes d'organització i pràctica política de tall feixista, el cinisme de les potències, la inoperància d'Europa.

Però, quinze anys més tard, haurem de començar a associar el nom de Srebrenica a d'altres valors més nobles: la solidaritat, la mobilització per a la reparació de les víctimes, la voluntat de mantenir el record del que no hauria d'haver succeït i no ha de repetir-se. El mes de juliol de 2010, justament quan es complien quinze anys de la massacre, una riuada humana de milers d'activistes pels drets humans de tot Europa i del món acompanyaven les víctimes d'aquell genocidi (les dones, fills i altres familiars dels que van ser assassinats) en una marxa que culminava en l'enterrament de les restes d'unes 800 de les persones que hi van morir i que es trobaven en diverses fosses comunes que s'han anat obrint en els darrers anys.

ELS ANTECEDENTS

La mort de Tito el 1980 va assenyalar l'inici del camí cap a la desintegració de la Iugoslàvia socialista, de la qual la seva figura havia estat un dels principals elements de cohesió. La presidència col·lectiva que el va succeir va acabar essent inoperant a causa de les intrigues i manipulacions d'un personatge de gran ambició política, Slobodan Milošević, que va arribar a la presidència de Sèrbia el 1989 i que, aquell mateix any, va anul·lar l'estatut autònom de Kosovo. La crisi econòmica en la qual es trobava immersa Iugoslàvia, agreujada per la crisi política i la constatació que des de la capital federal, Belgrad, s'amenaçava l'arquitectura federativa de l'estat, van impulsar l'opció de la separació de la federació en les repúbliques que no controlava indirectament o directa Milošević: primer, el juny de 1991, Croàcia i Eslovènia; després, el novembre del mateix any, Macedònia; i finalment, l'abril de 1992, Bòsnia i Hercegovina.

Davant l'amenaça que per a la classe dirigent sèrbia i els seus privilegis suposaven els moviments socials d'oposició, cada cop més actius (vagues, creació de sindicats independents), Milošević va canviar l'argumentari ideològic a Sèrbia tot substituint el socialisme pel nacionalisme més excloent, a la recerca de l'enemic exterior tradicional (albanesos de Kosovo, musulmans de Bòsnia, croats), i seguint una línia de pensament del nacionalisme serbi que té les seves arrels, si més no, a principis del segle XIX. Aquesta línia de pensament polític, que Milošević va prendre com a bandera, reivindica l'existència d'un estat serbi que incorpori tots els territoris on hi viuen serbis o que estan lligats per la història, la tradició o la religió a Sèrbia. La combinació d'aquest element central de la ideologia nacionalista sèrbia i, per tant, de la ideologia oficial adoptada per Milošević, amb el fet que, en declarar-se les independències de les altres repúbliques que formaven Iugoslàvia, quantitats importants de població sèrbia que hi vivien restaven deslligades totalment de la República Sèrbia, era el combustible necessari per encendre les guerres que van esclatar a Croàcia, Bòsnia i Kosovo, successivament, entre 1991 i 1999.

LA GUERRA DE BÒSNIA

Bòsnia i Hercegovina era la república de la federació Iugoslava amb una composició ètnica més plural, amb moltes regions on cap grup ètnic superava el 50% dels habitants i on els més nombrosos eren, per aquest ordre, els bosnis de religió musulmana, els serbis i els croats.

En un context de fragmentació política basada, eminentment, en criteris de pertinença ètnica (partits serbis, croats i bosnis-musulmans), el govern bosnià va convocar un referèndum sobre la independència, que van boicotejar majoritàriament els serbis, però en que els que van votar ho van fer massivament a favor de la independència. Aquest resultat va dur a la proclamació de la independència de la República de Bòsnia i Hercegovina i al seu posterior reconeixement per part de la Comunitat Europea el dia 6 d'abril de 1992.

A partir d'aquest moment, les forces polítiques sèrbies contràries a la secessió de Iugoslàvia, sota el lideratge de Radovan Karadžić, amb el suport de l'Exèrcit Federal Iugoslau, és a dir, del president serbi Slobodan Milošević, van fer-se amb el control de tot el territori que els va ser possible de la República de Bòsnia i Hercegovina, especialment de les regions on els serbis eren majoritaris o eren importants en nombre, o senzillament tenien interès estratègic per a ells. Aquest darrer va ser el cas de Srebrenica.

La guerra va durar gairebé quatre anys i va causar, depenent de les fonts, entre 100.000 i 250.000 morts, i entre un milió i dos milions i mig de desplaçats i refugiats. En qualsevol cas, va resultar devastadora. En tots els bàndols es van cometre crims execrables, però sempre van ser els bosnis musulmans els que es van endur la pitjor part, especialment la població civil. La diferència entre uns i altres rau en el fet que els dirigents polítics serbis de Bòsnia i de Sèrbia i, en menor mesura, els croats de Croàcia i Hercegovina, van dissenyar, alentar,

recolzar i ordenar actes que el Tribunal Penal Internacional per a l'antiga Iugoslàvia constituït després de la guerra ha qualificat de crims de guerra, crims de lesa humanitat i, àdhuc, genocidi. Aquest és el cas del que va succeir a Srebrenica.

L'opinió pública internacional i, amb molta intensitat, la catalana, es va esferir davant les revelacions que donaven a conèixer l'existència de camps de concentració, la pràctica abominable de la violació sistemàtica de dones, especialment bosnianes musulmanes, les matances indiscriminades de població civil, la neteja ètnica. Tanmateix la comunitat internacional, i especialment la Comunitat Europea, van fer un paper ben trist. Malgrat existir un govern legítim i internacionalment reconegut de Bòsnia i Hercegovina que va maldar per mantenir una composició multiètnica i la legalitat en la mesura i durant el temps que li va ser possible en l'escàs territori que controlava, els actors internacionals (Comunitat Europea, Estats Units, Nacions Unides, OTAN) van considerar i tractar totes les parts com a iguals, tant al govern bosnià legítim com a les forces rebels, sovint de caràcter paramilitar i que actuaven sobre el terreny amb mètodes veritablement feixistes. Finalment, arran de l'enèsima matança, aquest cop per un bombardeig indiscriminat serbi sobre el mercat de l'assetjada Sarajevo, que va tenir lloc el 28 d'agost de 1995, amb resultat de 37 persones mortes, l'OTAN va iniciar el bombardeig de posicions sèrbies, incrementant la pressió sobre els dirigents serbis. Això i l'ofensiva general llançada per les tropes croates i bosnianes sobre Bòsnia occidental i els territoris que controlaven els rebels serbis a Croàcia van forçar l'inici de converses de pau. La “pau” es va signar a Dayton, Estats Units, a les darreries de 1995 i, de fet, confirmava l'status quo, és a dir, la divisió del territori de Bòsnia i Hercegovina, per criteris ètnics, en primer lloc, entre una República Srpska (sèrbia) i una Federació de Bòsnia i Hercegovina i, en segon lloc, entre una entitat croata i una altra de bosniana, a l'interior d'aquesta federació.

ALFONS RODRÍGUEZ

FOTOPERIODISTA

Afincat a Barcelona, porta tota una vida amb la càmera a la mà i al cor, encara que són 14 els anys que porta exercint de fotoperiodista free-lance. En aquest temps ha realitzat centenars de reportatges de denúncia social, documentalisme, actualitat i viatges, i el seu treball s'ha publicat en diferents mitjans nacionals i internacionals, com ara el National Geographic Magazine, Geo, The Courier, Altaïr, El Mundo, El Periódico, Traveler, Jo Dona, La Vie o Der Spiegel entre d'altres, i en països com Estats Units, Alemanya, França, Rússia, Itàlia, Portugal o Japó. És autor de diversos llibres i ha exposat els seus treballs en diferents ciutats espanyoles i en museus i sales d'altres països. És cofundador de Gea Photowords, una organització multidisciplinar de fotògrafs, escriptors, periodistes i cineastes compromesos amb la denúncia dels problemes que assolen el nostre món.

Els més de 70 països dels cinc continents pels quals ha viatjat indiquen quina és la seva gran passió a la vida. La seva forma d'entendre aquesta passió, basada en la ubiqua dualitat d'aquest món, bellesa i crueltat, queda fortament reflectida en el compromís de la seva obra.

